

A fakereskedelem Lika-Krabavamegyében.

Irta: *Hamar I.ászló.*

Az utolsó 5 év alatt az otocsácsi kir. erdőhivatal évi jövedelme annyira leszállt, hogy a bevétel a kiadásokat sem fedezi, pedig vannak helyenként 10—20 évi el nem adott készletek és a 3 legjövödelmezőbb erdőgondnokságában (Krasno, Skare és Ljeskovac) az évi vágások fatömegei is szép értéket képviselnek (120,000 K.).

A vágások legnagyobb része az utolsó 3 év óta eladatlanul áll, egyszóval a fakereskedés a szó legszorosabb értelmében pangásnak indult; nem használt ez ellen sem az erdőhivatal árverési hirdetése, sem főnökének fáradhatatlan törekvése, mert vevő nem jelentkezett.

Ez az állapot minden erdészt gondolkodóba ejt és aggodalommal tölt el. Gondolkozáván a helyzet felett, annak rugójául a következő okokat véltem felfedezni:

1. Azt a tényt, hogy a boszniai erdőkből a vállalkozók olcsó tőár, olcsó munkaerő és fuvar, végre jó közlekedési viszonyok mellett nagymennyiségű és elsőosztályu bükkfa-árut dobnak a piacra, amely áruval a miénk sem minőségre, sem pedig értékre nem vetekedhetik. Azok válogatott szép törzsekből termelik az árut, míg a mi kereskedőink a selejtes törzseket is kénytelenek feldolgozni. A boszniai erdőkben a fakereskedés újabb keletű, az állabok ugyszólván érintetlenek, míg ellenben nálunk még a „Militär Gränze“ idejében átkutatták jó granicsárjaink az erdőket, a szebb törzseket kiválogatták és bizony a mai nemzedéknek csak a selejtese maradt a bükk-törzsekből.

A bükk tűzifát csak a tengerhez közelebb eső favágásokból termelhetik kereskedőink, még annak a közelítése is, munkás és fuvaros hiányában, oly lassu és czélszerűtlen, hogy mire a tengerhez fuvarozzák, a fahasábok megfülledtek, a kéreg pedig mind lehullott, míg ellenben Boszniában az erdőből jókor kiszállított tűzifa vasuton jut Dalmáciába és a tengerpartra.

2. Évi favágásaink lucz- és jegenyefenyőtörzseinek jó fele tulkoros, ezen törzseket a fakereskedők mostanáig értékesíteni tudták négyélüre bárdolt gerenda alakjában, de most a nagyobb

méretű gerendának keletje nincs, tehát a vastag törzseket fel kellene fűrészelni, de az egy stirovacasai gőzfűrész kivéve több fűrészünk nincs, mert az a néhány parasztfűrész nem bírja a gőzfűrészszel termelt áruval felvenni a versenyt.

3. Vasut az egész vármegye területén nincs, uthálózatunk pedig hiányos.

4. Az egész vonalon, de különösen a krasnói erdőgondnokságnál munkáshiány van és nincs elegendő fuvaros, innen van, hogy egy-egy vágást 2 év alatt alig tud a fakereskedő kidolgoztatni és kitisztíttatni.

A munkáshiány főoka a kivándorlás. Lika-Krabavamegyében a kivándorlóknak két nemét kell megkülönböztetnünk. még pedig olyanokat, akiket a szükség hajt a tengerentulra és olyanokat, akiket a nagy bér, a meggazdagodás után való vágy készíttet a vándorbothoz nyulni.

Szükségből vándorol ki a tulajdonképeni Lika lakossága Perusicstól Goszpiczig és a dalmát határig, még pedig egyrésztük Német-, Oroszországba, Romániába és Boszniába, másrésztük pedig az Egyesült-Államokba. Hogy miért megy el, arra könnyű a felelet: a házközösség lélekszáma évről-évre szaporodik, a földbirtok kevés, a gabona gyengén terem, a jó termés ritka, takarmánya sincs, hogy marhaállományát fentarthatná, e mellett a még meglévő bükkerdők üzemen kívül vannak a piacok nagy távolsága és a vasut hiánya miatt, tehát az a keresete sincs meg, melyet az erdei munka nyújthatna. Évi termését a likai granicsár család — bátran mondhatjuk — karácsonyig megeszi, azontul pedig vásárolt liszten kell élnie. Ugyancsak szükség üzi ki az Otoacsaz mellett fekvő Kuterevo falu lakosságát is, a kik letelepedett krajnaiak és a kiknek főfoglalkozásuk ősidőktől az erdei munka. Nyáron át a favágásokban bükk és fenyő hasított árut szoktak termelni, télen pedig háziiparszerűen üzik a kádármesterséget. A múlt évben mindenki, a ki valami módon elő tudta teremteni a szükséges utiköltséget, kivándorolt, mert erdei munkája nem volt, az iparához szükséges dongát maga nem termelhette, mert drága, másrészt favételre sem volt alkalma — lopni meg nem lehetett. Azok, akik Amerikában meg akarnak gazdagodni, szintén két osztályba sorozhatók. Az egyik rész erdei és egyéb munka után

akar vagyonhoz jutni, míg ellenben a másik fél fő keresetforrásául a koldulást tűzte ki. Az utóbbiakról fel kell jegyeznem, hogy az alakításban művészek; teljesen épkéz-lábu ember egy pár pillanat alatt a legszánandóbb alakká változik át.

Ép testtel megy közülök a legtöbb Amerikába és ott különféle füvek és orvosszerek segélyével elfonnyasztják karukat, kezük-fejét stb. és így kényszerítik az embert könyörületre.

Ezt az ipart (?!) a tengerparti „Primorcok“ Starigrad, Jablanac, Stinica és Cesarice környékéről üzik leginkább. Ez utóbbiak kötik a legjobb üzletet, mert évi mérlegük 1600—2000 korona nyereséggel záródik.

Ha egyik-másik közülök vissza jön a Karst szürke sziklái közé, jóllehet ezrektől dagad a tüszője, azokat mégsem élvezzi, hanem koplal mellette és üzleti szelleme (?!) itt sem hagyja őt pihenni, hanem fogja „Torbáját“ (tarisznya) és megy a szegény Likába tovább . . . koldulni.

Megjegyzem még, hogy ugyancsak ezen vidék „Primorcai“ között akadnak kitünő kőművszerek, akik az építkezéseknél nagyon használhatók és megbízhatók is.

A kivándorlás lehetősége elé nem gördit akadályt kiskorúság, katonakötelezettség stb., tudja Isten, hogy és mikép, de oly könnyedén és biztosan mozognak a kivándorlók, mintha nem is Amerikába mennének, hanem csak a szomszéd faluba.

Ugy a fakereskedés pangása, valamint a folytonos kivándorlás is megérdemlik azt, hogy fontolóra vegyük azon tényezőket, amelyek az előbbit elősegíteni, az utóbbit pedig ellensúlyozni lennének hivatva. Szerény véleményem szerint a következő intézkedésekre lenne szükség:

1. Vasutra, amely a vármegye erdős bérceit szelné át. Két vonalra lenne szükség, az egyik Boszniát kötné össze a Kapela hegység mentén, a másik pedig Dalmáciát a Velebit hegységen keresztül a fiumei vonallal.

A keskenyvágányu rendszer egészen jól megfelelne. Finanziális szempontból véve első látszatra a vasut ki nem fizetné magát, de ha tekintetbe vesszük azt, hogy az erdők ez esetben belterjesen használhatók ki és sok olyan áru termelhető, a mely eddig a piac nagy távolsága miatt nem volt előállítható, akkor

talán mégis el lehetne mondani, hogy a vasut, ha óriási haszonnal nem is, de azért deficizzel sem dolgoznék.

Jelenleg a fuvarosok fát szállítanak ki, terményt és iparcikkeket szállítanak be a megyébe, ha vasut lenne, ezek a fuvarosok mind a fának az erdőből való közelitésével foglalkoznának.

Ez idő szerint lenne a vasutnak szállítani valója az üzemen levő 5 kir. erdőgondnokság területéről évenként átlag :

25,000 m ³ jegenye és luczfenyő-müfa	---	---	---	120,000 q.
6,000 „ bükk-müfa	---	---	---	48,000 q.
48,000 „ bükk-tüzifa	---	---	---	384,000 q.

Összesen --- 552,000 q.

sulylyal, ehhez még bátran hozzá lehet adni 200,000 q-t, a mely a likai üzemen kívül álló erdőkből kerülne ki és 212,000 q-t, a melyet a vagyonközségi erdők szolgáltatnának, tehát mintegy egy millió métermázsa fa várna szállításra.

Az egész vármegye ugy élelmiczikkekben, valamint takarmányban állandó bevételre szorul, tehát a teher- és személyforgalom is jövedelmet hozna. Emellett vasuton ugy élelmiszert, mint takarmányt olcsón lehetne a megyébe szállítani és ily módon a gazdák is könnyebben tudnák fenntartani magukat és marhaállományukat, keresetük jobb lenne, nem gondolnának tehát a kivándorlásra, végül pedig magyar iparczikkeinket közvetithetné e vasut Dalmáciával, tehát e tekintetben is nagy horderővel birna.

2. Szükség volna az uthálózat fejlesztésére és a már meglevőnek a kijavítására.

A tengerpart felé vezető utak oly nagy lejtvel vannak építve, hogy azokon felfelé fuvarozni csak a legnagyobb erőfeszítéssel lehet, lefelé menve pedig nemcsak az esőviz, hanem a teherrel megrakott szekerek is kiforgatják a kövecset helyéből és az utat teljesen megrongálják. Ezen utak meredek részeit át kellene helyezni és a célznak megfelelő kisebb lejtvel kiépíteni.

Minden uj utat ugy kellene épitenünk, hogy arra bármikor sineket fektethessünk. Az utak, valamint a vasutak építésénél is igénybe lehetne venni a horvát beruházási alapot. A kinestári erdőkön kívül fekvő utak újraépítését és jókarban tartását a horvát autonóm kormánynak kellene kezébe vennie, de nem ugy mint most, az utak jókarban tartását nagyrészt a szegény községekre bizoni.

3. Lika-Krbavamegyében a háziipar több ága honos. Van-
nak első sorban kádárok, ezek látják el az egész megyét, de
különösen a tenger mellékét és Dalmácia szomszédos részeit úgy
a konyhában szükséges faedény nyel, valamint a szüreteléshez szük-
séges puttonyokkal, hordókkal stb. Vannak azután kocsigyártók,
asztalosok, teknő-, tányér- és fapipakészítők, továbbá fa evő- és gazda-
sági-eszköz készítő, kosárfonók, kések stb. Az összes iparosok
a gyártmányaik előállításához szükséges faanyagot — kivéve a
kosárfonókat — jórészt lopott áruból szerzik be. Igaz ugyan, hogy
dongát hasíthatnak és deszkát fűrészselhetnek vett áruból is, de
ennek az ára oly nagy, hogy a gyártott készáru eladási értéke
alig fedezi a kiadásokat.

Mivel az összes háziiparok között első helyen áll a kádár-
és kosárfonó-ipar, e kettőnek előmozdításáról óhajtanék röviden
megemlékezni. A háziipart, mint téli keresetforrást az egész
megyében pártolnunk kellene a helyett, hogy lépten-nyomon
üldözzük. Az igaz, hogy a mai viszonyok között az erdész a leg-
jobb akarat mellett sem bocsáthat iparost az erdőbe, hogy az
árverésen megvett feküfáját dongára dolgozza fel, mert biztos
lehet felőle, hogy a szomszédságban a sziklák között rejtett helyen
ép törzset dönt és abból hasogatja dongáját, a vett törzset pedig
apránként fűrészselgeti, azután felégeti és így szinleli a fatörzs
feldolgozását.

Ezen kellene segíteni úgy, hogy a kincstár azon erdőgondnok-
ságoknál, ahol éppen szükségesnek mutatkoznék, raktárakat állí-
tana fel a háziiparosok által igényelt faanyagokból. A mai eladási
mód a kisiparost erősen sujtja, mert ő rá nézve csak a törzs azon
része bir értékkel, amely hasítható, ámde az erdész a feküfát
nem hasíthatósága szerint becsüli meg, hanem mü- és épületfára
való alkalmassága szerint, tehát mindenestre magasabbra becsülte,
mint amennyit annak ér, aki a fatörzséből csak dongát akar
hasítani. A dongák drágasága miatt a szegény iparos oly keveset
keres, hogy nem érdemes ezzel a munkával foglalkoznia, éppen
ezért fogja kezébe a vándorbotot és Amerikában néz egy szebb
jövő után, pedig nagy kár ezért a népért, józan, szorgalmas,
takarékos és kevéssel is beérő.

A kosárfonó-ipart illetőleg szükségesnek tartanám, hogy a

Gacska és Lika folyók mentén a kosárfonáshoz alkalmas fajokból füzések létesíttessenek és azok szakszerűen kezeltessenek, mert most ott a füz vadon tenyészik minden gondozás nélkül. Kosárfonó vándortanítókat is kellene kiküldeni, akik a néppel a finomabb munkát ismertetnék meg.

4. Alkalmas helyeken gőzfürészeket kellene építeni, hogy a fának minél intenzívebb feldolgozása biztosítva legyen és a keresletnek minden tekintetben megfelelő árut termelhesünk. E célnak megfelelő hely lenne Ljeskovac és Kosinj.

5. Czészerű közlekedési eszközök megteremtése után be lehetne hozni a kicsinyben való eladást is.

6. Be kellene hozni végül a munkás-jóléti intézményeket, mint a baleset ellen való biztosítást, betegsegítő pénztárt, nyugdíjintézményt stb., mert őszintén megvallva, itt a munkással a jó Istenen kívül senki sem törődik, eltörheti az a lábát, de még a nyakát is szegheti, azért senki sem érdeklődik, hogy vajjon fel fog-e gyógyulni, kell-e neki orvosi segély és van-e pénze orvosra? Ha pedig belehal a sebébe, nincs aki kérdezze az özvegyet: „Hát te miből fogsz élni gyermekeiddel?!“

Az elősoroltakat röviden összefoglalva: jó közlekedési eszközökkel, a háziipar fellendítésével és a munkások védelmével vélném én azt a célt elérni, hogy fakereskedésünk virágzásnak induljon, a nép pedig jólétnek örvendve a vándor-botra ne gondoljon.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

Pályázat

erdészeti ösztöndíjakra.

Az Országos Erdészeti Egyesület „Bedő Albert alapítványá”-ból pályázatot hirdet két, egyenkint 600 koronás ösztöndíjra.

Az ösztöndíj az Országos Erdészeti Egyesület tagsági kötelékében álló magyar erdőtisztek és erdészeti altsztek olyan szegénysorsu, szorgalmas és jó előmenetelű fiai számára alapított, kik az erdészeti pályára készülnek s szaktanulmányaikat a selmeczi m. kir. erdőakadémián szándékoznak végezni.

A kiirt pályázatban tehát részt vehet minden erdészeti pályára készülő, középiskolákat végzett, vagy a selmeczi m. kir. erdő-